

bioKennis bericht

Zuivel en Rundveevlees

oktober 2011

24

Kalveren bij de Koe

'Kalveren bij de koe' is een heel aalbaar concept om dierenwelzijn te bevorderen. Het project was de afgelopen jaren goed voor veel aandacht. Het principe lijkt simpel, maar in de praktijk komt er veel bij kijken om succesvol kalveren bij de moeder op te fokken. In dit BioKennisbericht ervaringen van deelnemende boeren uit de periode 2009 tot 2011.

'Kalveren bij de Koe' in de praktijk

Zoals elke boer uniek is, is ook het zoogstelsel op elk bedrijf anders. De basis van een zoogstelsel ligt voornamelijk in de houding van de veehouder ten opzichte van zijn koeien en het op het bedrijf aanwezige managementsysteem. De stal(inrichting) is zeer belangrijk. Daarnaast spelen vooral kennis en ervaring, moed en doorzettingsvermogen een belangrijke rol.

Zoogsystemen

Afhankelijk van de situatie op het bedrijf wordt gekozen voor:

1. Volledig zoogstelsel: het kalf kan onbeperkt zogen bij de moeder, al dan niet in het koppel of in een apart gedeelte van de stal;
2. Pleegmoedersysteem: kalf kan onbeperkt drinken bij een pleegmoeder in een apart gedeelte in de stal (soms meerder kalveren onder een koe) of;
3. Beperkt zoogstelsel: het drinken van het kalf bij de koe (moeder dan wel pleegmoeder) wordt beperkt gehouden.

Daarnaast bestaan nog allerhande variaties op bovenstaande systemen waaronder het verplaatsen van kalveren van moeder naar pleegmoeder en het beperken van het zogen naar het einde van de zoogperiode toe. Aanpassingen in het zoogstelsel zijn vaak afhankelijk van de tijd van het jaar (weide- of stalperiode), de kudde en de individuele koe en kalveren.

→ Ambitie

In 2013 wil de biologische zuivel- en rundvleessector een toppositie qua duurzaamheid hebben en tegelijkertijd een goed rendement leveren voor alle schakels in de keten. Speerpunten voor de Productwerkgroep zuivel en rundveevlees zijn: de onderscheidendheid van de producten; een duurzame productiewijze; de relatie met de consument; smaak en voedingswaarde van de producten; kringlopen sluiten; robuuste dieren met natuurlijker leefwijzen en gedrag (koeien met hoorns, kalveren bij de koe en stimuleren onbeperkte weidegang) en een passende productprijs voor iedereen in de keten.

Lopend onderzoek

- Gezondheidseffecten biologische zuivel
- Echt Overijssel!
- Voeding biologisch melkvee
- 100% biologische input – mestbenutting
- Biofokkerij, biologische landschapskoe
- Familiekudde
- Weerstand van melkvee
- Biogeit
- Bioschaap
- Verbeteren welzijnsprestaties
- Koeien met hoorns
- Kalveren bij de koe
- Stimuleren onbeperkte weidegang

Biokennisberichten

Biokennisberichten beschrijven de resultaten uit onderzoek voor de praktijk. Recente biokennisberichten Zuivel en Rundveevlees beschreven:

- Biologische fokkerij
- Natuurlijke weerstand

Kijk op www.biokennis.nl voor alle reeds verschenen berichten. U kunt zich daar ook abonneren.

In stappen scheiden en spenen; beperkt zogen, maar wel contact!

Pleegmoeders

Het gebruik van pleegmoeders is in sommige situaties voordelig. Pleegmoeders zijn koeien die één of meerdere kalveren grootbrengen, waaronder soms ook hun eigen kalf. Door meerdere kalveren bij een pleegmoeder te laten drinken wordt de melkopname beperkt. Aan het einde van de zoogperiode is dit een manier om de dieren langzaam af te laten wennen.

Vaak worden pleegmoeders ingezet als de moederkoe waardevol is voor het bedrijf, dankzij haar hoge melkproductie of goede fokeigenschappen. Een geschikte pleegmoeder is een koe met goede moedercapaciteiten. Op bedrijven waar bewust gekozen wordt voor een pleegmoedersysteem, zien we dat voor de opfokpleegmoeders worden aangehouden die anders al afgevoerd waren.

Als pleegmoeders worden ook dieren ingezet die tijdelijk niet mee-gemolken (kunnen) worden, zoals dieren met een hoog celgetal, met klauwproblemen of kreupelheid of dieren aan het einde van de lactatie.

Ervaringen met zoogsystemen

De betrokken veehouders dragen een zoogsysteem een warm hart toe. Het dertelen van de kalveren naast een koe, al dan niet in het melkkoppel, is een prachtig gezicht en als het allemaal loopt bespaart het arbeid en energie (er hoeft geen kunstmelk verwarmd te worden). Ook komt het de gezondheid en het welzijn van zowel kalf als koe ten goede. Wanneer het systeem

echter niet loopt kunnen gezondheid en welzijn van de dieren gevaar lopen en kost het de veehouder veel tijd en energie om de dieren de benodigde verzorging te geven. Hieronder een overzicht van de voordelen, nadelen en knelpunten waar veehouders die kalveren bij de koe houden tegenaan lopen.

Voordelen

Gezondheid

In de praktijk ziet men dat kalveren die bij de koe drinken minder vaak ziek zijn dan dieren die met een (spenen)emmer opgefokt worden. Met name diarree komt minder voor onder kalveren die bij de koe drinken en als diarree voorkomt hoeft deze vaak niet behandeld te worden. Ook longontsteking komt minder voor en de gezoogde

kalveren lijken minder gevoelig voor wormbesmettingen. Bij de moederdieren komen minder uierproblemen voor.

Ontwikkeling kalveren

Kalveren die mogen zogen bij de (pleeg)moeder leren snel ook water te drinken en brok en ruwvoer op te nemen. De groei van de dieren is hierdoor evenwichtiger. Doordat de dieren al snel het voer opnemen dat na het spenen aangeboden wordt, is het spenen van de dieren gemakkelijker en blijft ook de terugval beperkt.

Gedrag

Koppels met kalveren zijn rustiger, omdat de dieren socialer zijn. Koeien met kalveren worden ontzien in de kudde. Voor vaarzen die nieuw zijn in het koppel, is het bij zich hebben van een kalf een groot voordeel. De kalveren leren het gedrag en reilen en zeilen in het melkkoppel. Vaarzen die als kalf in het koppel hebben gelopen zijn rustiger bij de herintroductie.

Aparte kalvercrèche naast ligboxenstal

Voordelen voor de veehouder

Als het goed loopt, is een zoogsysteem een makkelijke manier van opfokken van

Kalveren bij de koe in de praktijk: Den Hartog

Cor den Hartog houdt de kalfjes bij de koeien in de loopstal. De kalfjes gaan niet mee grazen met het melkkoppel vanwege de nabijheid van de A30 (risico) en omdat Cor niet veel tijd heeft om kalveren te zoeken die zich in het weiland verstoppen (natuurlijk gedrag). Door de kalveren een paar uur per dag gescheiden te houden van de moeders wordt ook de melkopname door de kalveren beperkt. De moeder is gefokt op meer melkproductie dan noodzakelijk voor het kalf. Terwijl de moeders grazen maakt Cor gebruik van de gelegenheid om de kalfjes te laten wennen aan de menselijke hand. Deze gewenning werkt volgens Cor goed als de dieren op latere leeftijd in handen moeten zijn voor behandelingen of KI. Kalveren die tegen spenen aanzitten (vanaf ongeveer 2 maanden oud) worden in een aparte ruimte gehouden die grenst aan de loopstal. De moeders kunnen zichzelf aanbieden en het kalf kan door een opening in het hek gewoon melk drinken en de sociale band met de moeder onderhouden. Daarnaast wordt het kalf gedwongen naast melk ook ruwvoer, krachtvoer en water op te nemen en wordt het zo geleidelijk gewend aan de situatie na spenen.

jongvee. Doordat het zicht op de kalveren in een koppel beperkt kan zijn, moet de veehouder wel vaker door het koppel lopen. Indirect wordt hierdoor ook beter gelet op de volwassen dieren waardoor men beter gaat selecteren.

Ook drinken gaat prima samen in de ligbox

Nadelen

Gezondheid

Als kalveren slecht drinken of aan de diarree raken, kost het de veehouder veel tijd en energie om de dieren op de been te houden. Het zicht op de kalveren in een melkkoppel is beperkt. Slechte drinkers of dieren met diarree vallen daarom vaak (te) laat op. Deze dieren kunnen dan al verzwakt zijn en hierdoor vatbaarder voor bacteriën en virussen.

Gedrag

Door een nauwe moeder-kind-band is het spenen en het scheiden van kalf en koe een stressvolle gebeurtenis die voor onrust in het hele koppel kan zorgen. Kalveren kunnen door de overgang naar andere huisvesting en voer sterk terugvallen.

Nadelen voor de veehouder

Door de opfok van de kalveren aan de koeien zelf over te laten, ontstaat er niet of nauwelijks een band tussen de veehouder en het kalf. De kalveren zijn daardoor minder tam. Dat bemoeilijkt de omgang met de dieren, vooral als ze behandeld moeten worden. Hier moet extra aandacht aan besteed worden.

Door het kalf te laten te zogen bij een koe zal er minder melk in de tank komen. Sommige koeien zijn langer gust. Een enkele koe heeft problemen met het laten schieten van de melk.

Kosten-batenanalyse zoogsysteem

Het opzetten van een kosten-batenanalyse voor een zoogsysteem valt nog niet mee, er is veel diversiteit en dynamiek in de verschillende zoogsystemen. Op een bijeenkomst op De Zonnehoeve, waar 'kalveren bij de koe'-veehouders bij elkaar kwamen om kennis en ervaringen te delen, ontstond er veel discussie. Welke factoren moeten in een dergelijke analyse meegenomen worden en met welk gewicht?

De voorgestelde kosten-batenanalyse vergeleek de eerder genoemde drie zoogsystemen met de reguliere opfok van jongvee op o.a. het gebied van huisvesting, voer, arbeid en gezondheid. Voor huisvesting is er discussie over de bezettingsgraad van de stal. Kalveren in een koppel hebben ook ruimte nodig, maar betreft het hier extra ligplaatsen en strooisel? Welke kosten bereken je aan een pleegmoeder? Wat loop je mis aan tankmelk en hoe neem je de door het zogen hogere melkproductie van de koeien mee? Ook bestaat twijfel over de gehanteerde normen in het Handboek voor de rundveehouderij voor wat betreft liters kunstmelk per dag en krachtvoeropname. Door deze vragen en onduidelijkheden ligt er nog geen concreet voorstel voor een analyse op tafel. Overigens merkten meerdere veehouders op dat veel voordelen van zoogsystemen – zoals arbeidsplezier en dierenwelzijn – niet bedrijfseconomisch

uit te drukken zijn. Daarom hecht niet iedereen evenveel waarde aan een kosten-batenanalyse.

Kalveren bij de Koe gaat internationaal

Samenwerking met Noorwegen, Zweden en Canada

Het internationale karakter van het project heeft verder vorm gekregen door een uitwisseling tussen de onderzoekers die in Noorwegen en Nederland bij het onderzoek betrokken zijn. Hoewel Noorse melkveehouders kuddes hebben van maximaal 25 koeien per volwaardige arbeidskracht, zijn de voordelen, nadelen en knelpunten van het houden van kalveren bij de koe hetzelfde als in Nederland. De samenwerking dit jaar bestaat uit het houden van een enquête over jongvee opfok onder Noorse, Zweedse en Nederlandse melkveehouders en praktijkonderzoek naar de effecten van verschillende spenmethoden op groei, ontwikkeling, gedrag en gezondheid van het gezoogde kalf.

Schotland gecharmeerd van Kalveren bij de Koe

Het Schotse bedrijf Cream o'Galloway van David Finlay (www.creamogalloway.co.uk) is om het welzijn van het melkvee te verbeteren, begonnen met het bouwen van een nieuwe ligboxenstal die geschikt moet zijn voor het houden van liefst 140 melk-

Door kalveren geïnitieerde crèche in de wei

koeien met hun kalveren! Hiermee is David de eerste veehouder in het Verenigd Koninkrijk die kalveren bij de koe houdt. Vanuit Schotland, Ierland en Engeland wordt met argwaan naar deze ontwikkeling gekeken. Kennis over het houden van kalveren bij de koe is daar dus ook niet voor handen. Het Louis Bolk Instituut heeft het bedrijf twee keer mogen ontvangen om kennis en ervaring te delen en om het houden van kalveren bij de koe in de praktijk te ervaren. Het waren enthousiaste bezoeken waaraan Cor den Hartog en Gerard Kok een flinke bijdrage hebben geleverd door de gasten te ontvangen op hun bedrijf en een nuchtere kijk te geven op hun manier van werken.

Kalveren bij de Koe in de politiek

In september 2010 bezocht Tweede Kamerlid Ester Ouwehand samen met fractiemedewerkers Corinne Cornelisse en Yvette Graat het Louis Bolk Instituut en aansluitend het bedrijf van melkveehouder Cor den Hartog in Lunteren. Ze wilden de projectactiviteiten in het kader van 'Kalveren bij de Koe' eens in de praktijk bekijken. De boodschap aan de bezoekers was dat 'Kalveren bij de Koe' goed toepasbaar is, maar niet voor alle melkveehouders geschikt. Ook is er geen gouden formule die op ieder willekeurig bedrijf gevolgd kan worden.

Het is belangrijk om drijfveren en specifieke werkwijze van de veehouder de juiste plaats te geven in de ontwikkeling van een zoogsysteem in elke unieke bedrijfsomgeving. Het inpassen van 'Kalveren bij de Koe' kan goed verlopen, maar is voortdurend aan aanpassingen onderhevig. Die zijn nodig om knelpunten van verschillende aard op te lossen, zoals het minder handtam worden van

de kalveren of het terugvallen van kalveren na het spenen. Tijdens het bezoek aan het bedrijf van Cor den Hartog werden deze knelpunten – en de bijbehorende oplossingen – direct inzichtelijk gemaakt.

Onderzoek 2011 - Spenen, scheiden en gezondheid

Binnen het project 'Kalveren bij de Koe' voert het Louis Bolk Instituut onderzoek uit naar de verschillende zoogsystemen. Doel is het optimaliseren van het spenen van het kalf en het scheiden van kalveren van hun moeder. Voor een aantal diersoorten is in de Algemene Maatregel van Bestuur een minimale termijn opgenomen waarop jongen van hun ouders mogen worden gescheiden. Voor rundvee bestaat deze termijn niet. Onlangs is door Livestock Research van Wageningen UR, in samenwerking met Universiteit Utrecht, in opdracht van het Ministerie van EL&I een rapport uitgebracht dat op basis van literatuuronderzoek in kaart brengt of er vanuit het oogpunt van welzijn en gezondheid misstanden kunnen ontstaan bij de huidige speen- en scheidingsmethoden. Middels een enquête wordt nu uitgezocht welke speen- en scheidingsmethoden in de praktijk in de biologische melkveehouderij plaatsvinden, met de bijbehorende voordelen, nadelen en knelpunten. Ook moet duidelijk worden of de biologische melkveehouderij qua natuurlijkheid en dierenwelzijn voldoende onderscheidend is of kan zijn op het gebied van spenen en scheiden van kalf en koe. Hiertoe wordt nu praktijkonderzoek uitgevoerd. Op dit moment loopt er onderzoek naar verschillende speenmethoden en hun effect op de groei, ontwikkeling, gedrag en gezondheid van het gezoogde kalf.

Het doel van Bioconnect is het verder ontwikkelen en versterken van de biologische landbouw sector door het initiëren en uitvoeren van onderzoeksprojecten. In Bioconnect werken ondernemers (van boer tot winkelvloer) samen met onderwijs- en onderzoeksinstellingen en adviesorganisaties. Dit leidt tot een vraaggestuurde aanpak die uniek is in Europa.

Het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie is financier van de onderzoeksprojecten.

Wageningen UR (University & Research centre) en het Louis Bolk Instituut zijn de uitvoerders van het onderzoek. Op dit moment zijn dit voor de biologische landbouwsector zo'n 140 onderzoeksprojecten.

Contact

Contactpersoon: Cynthia Verwer,
Louis Bolk Instituut
e-mail: C.Verwer@Louisbolk.nl
telefoon: 0343 523 860
www.biokennis.nl

Tekst: Cynthia Verwer en Jan-Paul
Wagenaar, Louis Bolk Instituut
Fotografie: Wageningen UR en
Louis Bolk Instituut

Eindredactie / Vormgeving / Productie
Wageningen UR, Communication Services
e-mail: info@biokennis.nl
telefoon: 0317 486 370

